

Varifrån kommer alla höksångare?

Jan Sondell

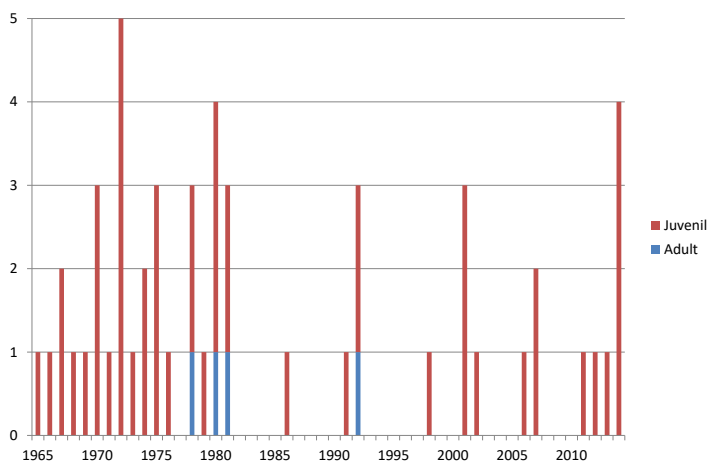
Fyra höksångare har fångats vid årets märkningar i Kvismaren. Det är det näst högsta antalet sedan stationens start. En fråga som alla ställt sig är varifrån dessa fåglar kommer som regelbundet dyker upp om höstarna. Här görs försök att rätta ut detta frågetecken.

Den 8 september 1955 fångade jag fåglar på gamla soptippen i Örebro tillsammans med Lars Gotborn. Vi använde två små spegelnät, speciellt importerade från Italien. De var bara 3 och 5 m långa. Ett var uppställt mot en buske av druvfläder. Vi drev en flock på ca 200 grönfinkar mot näten. Alla flög dock över men plötsligt hängde en stor trädgårdssångarliknande fågel i ett nät, grå och vit och lite vattrad.

Det fanns bara ett att göra, ta fågeln i en påse och cykla in till staden och konsultera bestämningsexpertis hos konservator Tore Hanson. Det var första fyndet i Närke av hökfärgad sångare, som det hette på den tiden och därför lite extra spännande. Erik Rosenberg, som bodde i Almby några kilometer därifrån, bekräftade fyndet och övervakade sedan frisläppandet. Redan då funderade vi på varifrån fågeln hade kommit.

Sedan Kvismare fågelstation startade 1961 har i skrivande stund 49 fåglar ringmärkts där. Fördelningen över åren framgår av figur 1. Höksångaren var något vanligare i fångsten på 1960- och 1970-talen än under de följande decennierna. Den stora frågan var och är fortfarande: Varifrån kommer dessa fåglar? Tre alternativ verkar vara möjliga:

1. Från kända och okända häckningsplatser i närområdet i Närke med omnejd.
2. Från häckningsplatser längs Östersjökusten (Stockholms skärgård och eventuellt Gotland).
3. Från artens stora utbredningsområde öster om Östersjön som sträcker sig från Tyskland ända bort till Centralasien (figur 2).

Figur 1. Antal fångade höksångare per år vid Kvismare fågelstation.

Figure 1. Number of barred warblers ringed each year at Kvismare Bird Observatory.

Figur 2. Höksångarens stora östliga utbredning (efter BirdLife International). Röd stjärna markerar Närke.

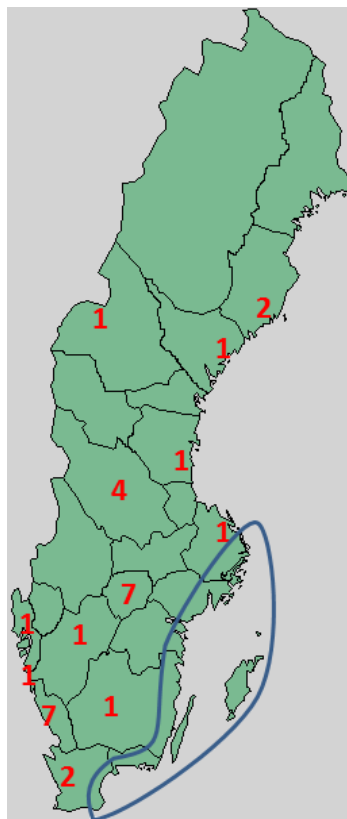
Figure 2. The Barred Warbler breeding range. Red star indicates the province of Närke.

I Närke har höksångare rapporterats under häckningstid från Skarbysjön åren 1998–1999 och från Segersjö 1982–1984. Vid Skarbysjön har också konstaterats ungar, allt enligt *Svalan*. Arten kan tydligen tillfälligt etablera sig på lämpliga ställen långt från det sammanhängande utbredningsområdet längs östkusten. Sådana häckningar kan pågå under några år för att sedan upphöra. Kanske har den lämpliga hagmarken växt igen, röjts eller helt enkelt därför att föryngringen inte varit tillräcklig. Av höksångarna i Kvismaren var fyra gamla fåglar, de fångades i perioden 23 juni–26 juli åren 1978, 1980, 1981 och 1992. Tre av dessa var i ruggning vilket bekräftar rapporterna om att arten också kan uppträda i Närke under häckningstid. (I sammanhanget kan nämnas att höksångarens ruggning är mycket speciell, den ruggar handpennorna före sydsträcket och armpennorna på övervintringslokalen (Hasselquist et al.

1988), vilket också bekräftas av stationens ruggkort.)

Något samband mellan de få rapporterade häckningarna i Närke och fångsten i Kvismaren verkar inte föreligga. Åren 1982–1984 respektive 1998–1999 fångades inga höksångare alls i Kvismaren (figur 1). Att arten, även om den är skygg, skulle ha något större antal okända häckplatser i landskapet verkar inte heller så sannolikt. Troligen behövs en relativt stor population för att generera så många individer att vi slumpvis kunnat fånga 49 fåglar i Kvismaren. Därtill kommer 15 individer vid Venan åren 1995–2014 (Sandgren i brev). Vid Oset har tre fåglar hållit till i höst, bara några hundra meter från platsen där den första fångades 1955!

Kan dessa individer då vara strövande ungfåglar från den häckande populationen som finns vid Östersjöskusten? Det är inte heller troligt då det är mycket få par som stadigt häckar där. *Fåglarna i Sverige*

Figur 3. Noterade höksångare per landskap efter 1 augusti 2014 väster om häckningsområdet längs Östersjön (inom blå ram).

Figure 3. Records later than August 1st 2014 of Barred Warblers in Sweden west of the breeding area (blue frame) in the Baltic Sea coastal region.

uppskattar populationen till ca 25 par tillsammans i Uppland, Sörmland och Östergötland. På Gotland bedöms dessutom finnas ca 75 par och på Öland 200 (Ottosson et al. 2012). Då återstår bara det tredje alternativet, ett huvudsakligt ursprung från det stora häckningsområdet öster om Östersjön där uppskattningsvis minst en miljon par häckar (*BirdLife International*).

Alla *Sylvia*-sångare måste bygga upp fett inför flyttningen genom att äta bär. Detta gäller också för höksångare

som i Mellansverige setts äta bär både i fläder- och vinbärsbuskar (se bild). Efter det att ungfågeln vuxit upp och blivit självständiga måste de alltså söka upp områden med god tillgång på sådan föda. Frågan är hur vidlyftigt detta sök efter mat kan bli innan det är dags att sträcka mot övervintringsområdet i Östafrika, särskilt om tillgången på bär i häckningsområdet är dålig.

I Finland uppträder höksångaren sällsynt i södra delen av landet i augusti och september, 2 fynd vardera 2013 och 2014 (*Tiira*) men i Norge (*Rapportssystem for fugler*) finns många fyndplatser längs syd- och västkusten men dessutom längs kusten långt upp i norr, individer som uppenbart är på väg mot en säker död i Atlanten. År 2014 inräknades inte mindre än 50 fyndlokaler mot 23 året dessförinnan. I Sverige sågs ca 30 höksångare väster om häckningsområdet längs östkusten (figur 3). Jämfört med 2013 (9 st), är det drygt tre gånger så många, allt enligt *Svalan*. Hösten 2014 uppträdde alltså höksångare mer talrikt än året före, både i Sverige och i Norge. Frågan är om det rör sig om ett sträck för att finna föda eller om höksångaren liksom en mindre del av ungfågeln av många östliga arter "navigerar fel" och sträcker mot nordvästra Europa istället för i motsatt riktning. Fynden i Nordnorge stöder denna senare teori.

Men är läget verkligen så dystert för alla våra höksångare i Mellansverige? År 1975 fick stationen ett återfynd från Syrien. En ungfågel märkt den 26 augusti hade fångats den 16 september i Latakia. Avståndet är ca 3010 km och det är den längsta sträcka en svenskmärkt höksångare tillryggalagt och detta på bara 21 dagar. Flyttningssträckan per dag var också den längsta uppmätta, 143 km. (Fransson & Hall-Karlsson 2008). Den fågelns beteende stämmer bäst på teorin om födsökssträck med efterföljande normalt

Höksångare som äter röda vinbär den 19 augusti. Foto: Göran Forsberg.
Barred warbler feeding on red currant, August 19th. Photo: Göran Forsberg.

sydsträck mot övervintringsområdet. Några fler liknande fynd finns dock inte från Sverige. En annan förklaring skulle kunna vara att den funktion som i hjärnan styr flyttningsriktningen inte är fullt utvecklad hos ungfågeln förrän en bit in på hösten. Mer data skulle kunna leda till en säkrare förklaring, vi får hålla tummarna för fler återfynd!

Summary

Almost every autumn one or a few juvenile Barred Warblers are trapped in the standardized catch for ringing at Kvismare Bird Observatory (Figure 1). The species has occasionally bred in the province of Närke and breeds regularly at the east coast of Sweden with a limited number of pairs. As the breeding number is small it cannot explain the fairly high number causally trapped individuals at Kvismaren. The only reasonable explanation is an influx from the numerous eastern

populations (Figure 2). A supplementary question is the final destination for these birds. Is death in the Atlantic Ocean their destiny or do they change direction and migrates towards their normal wintering area in East Africa south of the equator? One ring recovery from Kvismaren in Syria supports the latter explanation.

Referenser

- Fransson, T. & Hall-Karlsson, S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas. Vol. 3. Stockholm
- Hasselquist, A, Hedenström, D, Lindström, Å & Bensch, S. 1988. The seasonally divided flight feather moult in the Barred Warbler *Sylvia nisoria*: a new moult pattern for European passerines. *Ornis Scandinavica*.
- Ottosson, U. et al. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF. Halmstad.